

УДК 343.74

ДО КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 177 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Новіков М.М., к. ю. н.,
доцент кафедри галузевого права
Херсонський державний університет

У статті проаналізовано особливості кваліфікації злочину, передбаченого ст. 177 Кримінального кодексу України, з метою вдосконалення процесу забезпечення якісного розкриття й розслідування.

Ключові слова: кримінально-правовий захист інтелектуальної власності, кваліфікація, методи кваліфікації, диспозиція, санкція.

В статье проанализированы особенности квалификации преступления, предусмотренного ст. 177 Уголовного кодекса Украины, с целью усовершенствования процесса обеспечения качественного раскрытия и расследования.

Ключевые слова: уголовно-правовая защита интеллектуальной собственности, квалификация, методы квалификации, диспозиция, санкция.

Novikov M.M. FOR QUALIFICATION OF A CRIME UNDER PT. 177 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

The article analyzes the peculiarities of qualification of crime provided by article 177 of the criminal code, to improve the process of ensuring the quality of detection and investigation.

Key words: criminal-legal protection of intellectual property rights, qualifications, methods, skills, dispositions, sanction.

Постановка проблеми. Політична й соціально-економічна кризи, зростання безробіття, низький рівень правосвідомості та правової культури сприяють психологічній і правовій деформації окремих осіб та їхніх угруповань, що призводить до нехтування інтересами митців і їхніми правами на результати творчої праці, заради незаконного прибутку. У цьому контексті одним із актуальних питань сучасності є забезпечення якісного розкриття й розслідування злочинів проти інтелектуальної власності, змодельованих у ст. 177 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Ступінь розробленості проблеми. Аналіз досліджень В. Бажанова, О. Бандурки, Ю. Бауліна, М. Валуйської, В. Голіної, В. Горшеньова, І. Даньшина, В. Зеленецького, В. Коновалова, О. Литвака, М. Мельника, В. Оболонцева, В. Стратонова, М. Хавронюка, Н. Черняк та інших надає уявлення про сучасну методологію розслідування й розкриття злочинів у сфері інтелектуальної власності, дає підстави для подальшого наукового пошуку.

Мета статті – проаналізувати на теоретичному та прикладному рівнях окремі напрями кваліфікації злочину, передбаченого ст. 177 КК України, з метою забезпечення його якісного розкриття й розслідування, стабілізації сфери функціонування інтелектуальної власності в економіці України.

Виклад основного матеріалу. Питання кваліфікації неодмінно постають перед діяльними, слідчими, прокурорами, слідчими суддями та суддями в ході розгляду кримінальних справ. Кваліфікація злочину, що посягає на право інтелектуальної власності, є однією зі складних, оскільки потребує певної професійної послідовності й взаємодії суб'єктів кримінального процесу в збиранні доказів, які забезпечують повноту та об'єктивність матеріалів кримінальної справи й,

відповідно, правильну кримінально-правову оцінку вчиненого діяння.

Зокрема, працівник карного розшуку на початковій стадії розкриття злочину володіє мінімумом доказових матеріалів і має на меті здобуття додаткових даних у кримінальній справі за окремим дорученням слідчого. При цьому важливою є доречність зібраних доказів для кваліфікації злочину, їхня достовірність і якість за вимогами ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України, що обумовлює можливість подальшого закріплення в матеріалах кримінального провадження. Наприклад, під час установлення факту незаконного заволодіння інтелектуальною власністю (винаходом, корисною моделлю, промисловим зразком тощо) виникає необхідність визначення форми розкрадання, від якої залежить правильна оцінка злочину, передбаченого ст. 177 КК України.

Аналізуючи структуру ст. 177 КК України, варто відмітити, що подані в ній диспозиції за ступенем тяжкості є основною (простою) за ч. 1; кваліфікованою за ч. 2; особливо кваліфікованою за ч. 3; що є корисним для їхнього тлумачення під час кваліфікації цього злочину. Зокрема, окрім порушення права на винахід, корисну модель, промисловий зразок, раціоналізаторську пропозицію як основних об'єктів кримінально-правового захисту, вона додатково охоплює такі об'єкти захисту, як топографія інтегральної мікросхеми, сорти рослин [1, с. 492]. У нашому розумінні основному та кваліфікованому складам у цих моделях злочину простежується й відповідність санкцій: за ч. 1 – злочину невеликої тяжкості, або кримінальному проступкові; за ч. 2 – злочинів середньої тяжкості, що є позитивним.

Водночас хотілося б звернути увагу на неповну відповідність змісту диспозицій цієї статті міжнародним і національним правовим

нормам. Зокрема, відповідно до п. 2 ст. 1 Паризької конвенції про охорону промислової власності (1883 р.), об'єктами охорони промислової власності, окрім зазначених ст. 177 КК України, є знаки обслуговування, фірмові найменування, указівки про проходження чи найменування місця проходження тощо [2]. Відповідно до Цивільного кодексу України, об'єктами охорони промислової власності визнаються (окрім зазначених) породи тварин, географічні зазначення, комерційні таємниці [3]. При цьому відповідних змін щодо розширення змісту диспозиції ст. 177 КК України не відбувалося. Зазначені об'єкти охороняються ст. ст. 229, 231, 232, 232-1 КК України. Ці статті винесені в інший розділ КК України, мають різні зі ст. 177 КК України об'єкти кримінально-правової охорони, що, на нашу думку, значно ускладнює кваліфікацію і сприяє плутанині в ході розкриття й розслідування злочинів у сфері захисту промислової власності.

Отже, зміни та доповнення, які вносилися до ст. 177 КК України у 2003 р. (Закон України від 22.05.2003 р. № 2850-1), 2006 р. (Закон України від 09.02.2006 р. № 3423-1V) і 2007 р. (Закон України від 31.05.2007 р. № 1111-V), так і не привели зазначену норму у відповідність ані до національного, ані до міжнародного законодавства.

Отже, за своїм змістом основної й кваліфікованої диспозиції і їхніх кумулятивних санкцій ч. ч. 1–2 ст. 177 КК України є такими, що повною мірою забезпечують реалізацію принципу кримінального права – відповідність призначеного покарання вчиненому. Утім неможливо сказати подібного щодо співвідношення особливо кваліфікованої диспозиції та її кумулятивної санкції за ч. 3 ст. 177 КК України. Зокрема, ця диспозиція є відсильною й має кваліфікуючі ознаки: учинення злочинних дій службовою особою з використанням службового становища, або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі [4].

Ми схильні розглядати зазначені ознаки як такі, що притаманні тяжкому злочину. Однак аналіз санкції ч. 3 ст. 177 КК України засвідчує, що законодавець пропонує суду застосовувати цю кумулятивну санкцію, де використовуються штраф від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а також альтернативне покарання у вигляді позбавлення волі від 3 до 6 років [4], які не властиві зазначеним суб'єктам, котрі вчинюють тяжкий злочин. Для кваліфікації співучасників злочинної групи чи посадовця, котрий використовує службове становище для досягнення злочинної мети, така санкція вважається нами як привілейовано-завуальована щодо режиму відбування покарання.

Значну роль у кваліфікації злочинів відіграє й розуміння суб'єктом кваліфікації особливостей складу злочину. При цьому основні методологічних знань щодо особливостей складових ст. 177 КК України варто шукати в судовій практиці. Так, Оглядовий лист Вищого господарського суду України «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти промислової власності (за матеріалами справ, розгля-

нутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України)» від 23.12.2008 р. № 01-8/735 розкриває інтелектуальні особливості судового захист інтелектуальної та промислової власності; за змістом Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23.12.2005 р. № 13 стаяють зрозумілими кваліфікуючі ознаки ст. 177 КК України; Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 04.06.2010 р. № 7 надає можливість усвідомити правила застосування поняття множинності злочинів під час їх кваліфікації щодо посягання на об'єкти промислової власності [5; 6; 7].

Повертаючись до складу злочину як основного базису кваліфікації повторимося, що предметом злочину, передбаченого ст. 177 КК України, є відповідні результати творчої діяльності людини: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин, раціоналізаторські пропозиції, а об'єктом кримінально-правового захисту є сама творча діяльність і відносини інтелектуальної, промислової власності.

Наступною важливою ознакою складу злочину, передбаченого ст. 177 КК України, є потерпіла особа, якій спричинено злочинною матеріальною (-майнову; -фізичну; -змішану) і моральну шкоду. До потерпілих М. Мельник та М. Хавронюк зараховують а) винахідника, який створив винахід чи корисну модель; б) автора промислового зразка; в) автора топографії інтегральної мікросхеми; г) автора сорту і власника патенту на сорт рослин; д) їхніх правонаступників, а також е) автора раціоналізаторської пропозиції [1, с. 469–470], що є доцільним відповідно до змісту статті.

Як уточнення варто використовувати й положення Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя» від 19.12.2014 р. № 13, якими до потерпілих належать громадяни України, особи без громадянства та іноземні громадяни [8].

Об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 177 КК України, містить як ознаки суспільно небезпечного діяння наслідки у вигляді заподіяння матеріальної шкоди та причинового зв'язку між ними. У досліджуваній статті злочинне діяння моделюється у трьох формах:

- 1) незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції;
- 2) привласнення авторства на них;
- 3) інше умисне порушення права на ці об'єкти [9, с. 271].

Отже, під незаконним використанням винаходу й корисної моделі визнається процес виготовлення запатентованого продукту інтелектуальної власності без будь-якого дозволу, де винахід вважається таким техніч-

ним рішенням, що отримує правову охорону лише в тому разі, якщо воно є технологічно новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним для використання; а корисна модель – це конструктивне виконання засобів виробництва і предметів споживання за умовами їхньої патентоспроможності, іновативності й промислової придатності, а також конкурентоспроможності на товарному ринку.

Із цього випливає, що будь-яка особа не може використовувати запатентований (зареєстрований) винахід (корисну модель, сорт тощо) без згоди власника патенту. Але, як правило, не визнається незаконним використання їх без комерційної мети, з науковою метою або в порядку експерименту, за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія), а також у деяких інших випадках. Загалом питання про те, законним чи незаконним є таке використання стосовно кожного окремого об'єкта промислової власності, потрібно визначати на підставі аналізу відповідних законів, які регулюють права власників відповідних патентів або інших документів, що засвідчують виключне право власності на ці об'єкти [9, с. 471–472], під час конкретного розслідування – за допомоги судової експертизи.

Установлені патентним законодавством правила уповноважують автора чи власника патенту на передання свого права власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, раціоналізаторську пропозицію тощо, лише на підставі закону (Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України) чи договору (авторського, ліцензійного).

Незаконно вчинене, завідомо в обхід закону чи на порушення відповідного договору з набуття права власності на них будь-яким шляхом, у тому числі шляхом вимагання (ст. 189 КК України) або шахрайства (ст. 190 КК України), має кваліфікуватися за ст. 177 КК України як привласнення авторства на них, стверджують М. Бажанов, В. Тацій, Ю. Баулін [10, с. 320]. Аналогічне твердження знаходимо в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 04.06.2010 р. № 7 [7].

Під іншим умисним порушенням права на ці об'єкти, крім незаконного їх використання та привласнення авторства на них, згідно зі ст. 177 КК України, потрібно розуміти незаконну заборону власнику патенту на винахід або корисну модель, промисловий зразок, власнику зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми передавати на підставі договору право власності на них іншим особам або надавати іншим особам дозвіл на їх використання відповідно до ліцензійного договору.

Із позиції цивільного права та його методів протидії злочинності у сфері інтелектуальної власності під час визначення матеріальної шкоди, завданої діями, передбаченими ст. 177 КК України, варто враховувати як прямі збитки, так і неодолені доходи, яку іноді називають упущеною вигодою. Безсумнівно, незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, яке не потягло злочинних

наслідків, обов'язково тягне цивільно-правову чи адміністративну відповідальність.

За особливостями конструкції моделювання цього злочину в ст. 177 КК України досліджуваний склад є матеріальним, тобто злочин вважається закінченим із моменту настання матеріальної шкоди автору, винахідникові чи власнику патенту, що доводиться під час кримінального провадження.

Досліджуючи суб'єктивні ознаки складу цього злочину, що визначають внутрішній психічний стан суб'єкта, який посягає на винахід, корисну модель, промисловий зразок і раціоналізаторську пропозицію, доводимо, що до них належать суб'єкт злочину, яким у кримінально-правовому розумінні є фізична особа (ст. 18 КК України), для якої із 16-річного віку настає кримінальна відповідальність (ст. 22 КК України).

Досліджувана особа має кримінально-правові властивості у вигляді осудності, тобто здатності в момент учинення злочину керувати своїми діями та розуміти їх [1, с. 473]. Це визначення характеризує поняття загального суб'єкта злочину за наявності трьох його ознак: а) фізична, тобто людина; б) осудна, тобто вона усвідомлює свої дії й керує ними; в) яка досягла загального віку кримінальної відповідальності. Кримінальну відповідальність можуть нести, згідно зі ст. 177 КК України, громадяни України, іноземці, особи без громадянства.

Відповідно до ч. 3 ст. 177 КК України, спеціальним суб'єктом досліджуваного злочину може бути посадова особа, носій владних повноважень, що використовує службове становище для вчинення суспільно небезпечного діяння щодо незаконного використання винаходу, корисної моделі, промислового зразку, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції, а також привласнення авторства на них. Можуть бути інші умисні порушення права на ці об'єкти.

Злочинам проти інтелектуальної власності властиве їх учинення у співучасті. Це є умисна спільна участь кількох суб'єктів злочину в учиненні такого умисного злочину, наприклад, як «порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію», за ч. ч. 2 і 3 ст. 177 КК України. У цих частинах досліджуваної статті вказується коло осіб як правовий вимір – «за попередньою змовою групою осіб» чи «організованою групою». Зазначеній співучасті характерні такі ознаки:

1) умисність є усвідомленням співучасників своїх дій, передбаченням ними суспільно небезпечних наслідків і бажання спільного результату або допусканням його настання;

2) умисність злочину, що посягає на інтелектуальну власність у зазначеній співучасті характеризується вище аналізованими суб'єктами, які усвідомлюють кожний власну та спільну суспільну небезпечність посягання на інтелектуальну власність, розуміють силу такої взаємодії, без якої не буде належного сумісного результату, і разом усі бажають його настання;

3) спільність – об'єднаність цілями, завданнями, зусиллями;

4) участь – зв'язність думками про інтелектуальну власність, поведінкою, часткою роботи кількох (двох і більше) суб'єктів;

5) учинення – це спільна поведінка у вигляді діяння (дії або бездіяльності). Ці ознаки властиві не тільки співучасті як загальній філософській кримінально-правовій категорії, а й співвиконавству як особливій категорії, а виконавство тут буде приватною категорією, на яку розповсюджуються ознаки співучасті.

Складовою співучасті під час посягання на інтелектуальну власність є співвиконавство як особлива складова та виконавство як приватна складова взаємодії досліджуваних суб'єктів злочину, котрі посягають на інтелектуальну власність і потребують кримінального процесуального доказування.

У теорії й практиці кваліфікується й така злочинна поведінка, як організована група (із трьох і більше співучасників), що зорганізована до дрібниць (підготовка спільних дій із попередньою змовою, із забезпеченням таємності від авторів, винахідників і патентовласників). Уважаємо, що така злочинна поведінка повинна визначатися як організована злочинна група з розподілом ролей, котра передбачена не тільки ч. 3 ст. 177 КК України, а й ч. 3 ст. 28 КК України, що визначає кримінальну правову характеристику злочинної групи.

Не можуть, на нашу думку, бути визнані суб'єктами досліджуваного складу злочину юридичні особи (підприємства, установи, громадські організації тощо) за наявності розділу 161 КК України який має назву «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» [4].

Суб'єктивна сторона досліджуваного складу злочину віддзеркалює внутрішній психічний стан винної особи, який характеризується виною, мотивом, емоційним станом і метою вчинюваного злочину, що посягає на винахід, корисну модель, промисловий зразок і раціоналізаторську пропозицію. Таке діяння вчинюється тільки умисно. Воно характеризується прямим умислом, який об'єктивно показує, що особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачала злочинні наслідки та бажала їх настання (ст. ст. 23–24 КК України).

Доречно стверджувати й про наявність непрямого умислу під час посягання на винахід, корисну модель, промисловий зразок і раціоналізаторську пропозицію, коли суб'єкт цього злочину усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає злочинні наслідки такої поведінки, а до їх настання ставиться байдуже, тобто настануть чи ні [4, ст. 24]. Доведеність цих суб'єктивних ознак складу злочину реально переконує в учиненні цього злочину, який передбачений ст. 177 КК України, особою, котра посягає на інтелектуальну власність у вигляді патентного права автора, винахідника чи патентовласника.

У досліджуваній статті також вважаємо за потрібне звернути увагу на повторність, сукупність і рецидив, відповідно до рекомендацій В. Бажанова, В. Бауліна, М. Мельника, М.

Хавронюка, у світлі Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 04.06.2010 р. № 7 [1; 7; 9]. Зокрема, судам пропонується вирішувати питання про наявність чи відсутність у діях особи повторності, сукупності, рецидиву злочинів, які змінюють кваліфікацію, тягнуть кримінально-правові наслідки, за положеннями ст. ст. 32–35 КК України, а також передбачені ст. ст. 4, 5, 9, 13–17, 29–31, 44–49, 88–91, 106, 108; п. п. 9, 10, 13, 17 розділу II Прикінцевих та перехідних положень КК України. Цього вимагають і відповідні положення чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [11].

Указаною Постановою також роз'яснюється, що повторність, сукупність і рецидив злочинів є окремими формами множинності злочинів, кожна з яких має специфічний кримінально-правовий зміст. Водночас цей зміст визначений у КК України так, що деякі з цих форм не виключають одна одну. Тому вчинення особою двох або більше злочинних посягань на винахід, корисну модель, промисловий зразок і раціоналізаторську пропозицію може за відповідних умов утворювати й сукупність, і повторність, і рецидив.

У контексті заявленого та згідно зі змістом ст. 32 КК України повторністю злочинів визнається неоднчасне вчинення однією й тією самою особою двох або більше злочинів, якщо вони 1) передбачені тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК України; 2) передбачені різними статтями Особливої частини КК України, і в статті, за якою кваліфікується цей злочин, учинення попереднього злочину зазначено як кваліфікуюча ознака.

Отже, повторність для ч. ч. 2 і 3 ст. 177 КК України є кваліфікуючою ознакою для суспільно-небезпечного діяння, яке посягає на інтелектуальну власність. Кримінально-правовий захист винаходу, корисної моделі, промислового зразку та раціоналізаторської пропозиції є тим більш ефективним, коли реалізується суб'єктами процесуального права в певному просторі, за часом і колом осіб з метою комплексного захисту прав та інтересів інтелектуальних власників.

Висновки. Запропонована кваліфікація злочинів за ст. 177 КК України є науково обґрунтованим і практично вивіреним кримінально-правовим методом протидії злочинності, що посягає на інтелектуальну власність і безпосередньо на винаходи, корисні моделі, промислові зразки й раціоналізаторські пропозиції, відповідно до міжнародно-правових стандартів. Однак завчасно говорити про остаточну сформованість зазначеного методу, оскільки є багато не вирішених питань, які потребують удосконалення за рахунок юридичної техніки і практики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 7-ме вид., переробл. та доп. – К. : Юридична думка, 2010. – 1288 с.

2. Паризька конвенція про охорону промислової власності, прийнята 20.03.1883 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU883K1U.html.

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

5. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти промислової власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України) : Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 23.12.2008 р. № 01-8/735 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_735600-08.

6. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.

7. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочи-

нів та їх правові наслідки : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-praktiku-zastosuvannja-sudami-kriminalnogo-zakonodavstva-doc25294.html>.

8. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 р. № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00152.html.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2-х т. / [О.М. Бандурка, Є.М. Блажинський, Є.П. Бурдоль та ін.] ; за заг. редакцією В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – Т. 1. – 2012. – 768 с.

10. Кримінальне право України: Особлива частина : [підручник] / [М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.

11. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141678.html.

УДК 343.9.018.3

КРИМІНОГЕННИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАСОВИХ СУСПІЛЬНИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Пивоваров В.В., к. ю. н.,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Бурова К.А., студентка
Інститут підготовки кадрів для органів прокуратури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті розглядається детермінуючий вплив гострих суспільних криз, суспільних революцій на утворення агресивної злочинної масової свідомості в контексті всесвітньої історії й сучасності.

Ключові слова: причини злочинності, соціальні кризи, революція, масова свідомість, психологія натовпу.

В статье рассматривается детерминирующее влияние острых общественных кризисов, общественных революций на образование агрессивного преступного массового сознания в контексте всемирной истории и современности.

Ключевые слова: причины преступности, социальные кризисы, революция, массовое сознание, психология толпы.

Pivovarov V.V., Burova K.A. CRIMINOGENIC POTENTIAL OF MASS SOCIAL UNREST

The article discusses the determining influence of acute social crises, social revolutions in the formation of aggressive criminal mass consciousness in the context of world history and modernity.

Key words: causes of crimes, social crisis, revolution, popular (mass) consciousness, crowd psychology.

Постановка проблеми. Глобалізація економічних систем світу, лібералізація національних економік, яка, у свою чергу, супроводжується зменшенням «непродуктивних» соціальних витрат і соціальної уваги загалом до вразливих верств населення (пенсіонерів, тимчасово безробітних, малоосвічених, підлітків без батьківського піклування та інших схильних до маргіналізації прошарків населення) усіяко сприяє вибухам соціального напруження. Питання поведінки натовпу досліджувались багатьма вченими, однак особливого звучання ці проблеми набули в сьогоденній Україні. Насамперед спостерігаються й надалі прогноуються сплески злочинності

серед невдоволених верств населення. Ця проблема є актуальною для сучасної України.

Ступінь розробленості проблеми. Тему соціальних криз у кримінології як таких (економічні кризи, перевороти, бунти, революції) і їхній вплив на стан злочинності ще з давніх часів уважають актуальною, вона досліджувалась багатьма вченими. На думку більшої частини науковців, причини злочинності необхідно шукати передусім у соціальних відносинах, у суперечностях, які виникають між основними класами суспільства, через недосконалість економічного планування, явище дестабілізації в державі. Серед ранніх дослідників цих питань необхідно виділити М. Гернета,